

GENEL DEĞERLENDİRME

2007 yılının ikincisi yarısında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) başlayan krizin finansal piyasalar üzerindeki ilk etkileri, likidite ve kredi kanallarının daralması şeklinde ortaya çıkmıştır. Finansman koşullarındaki olumsuz gelişmelerin yanı sıra, bozulan talep koşullarına bağlı olarak önemli ölçüde düşen ticaret hacminin de etkisiyle, 2008 yılı, dünya genelinde büyüme performanslarının bozulduğu, istihdamın düştüğü ve beklentilerin kötüleştiği bir yıl olmuştur. 2008 yılının son çeyreğinden itibaren G-20 zirvelerinde alınan kararlar çerçevesinde, eşgüdüm içerisinde likiditeyi artırma ve finansal kuruluşları destekleme operasyonları, kapsamlı mali teşvik paketleri ile devam ettirilmiştir.

Alınan bu önlemler neticesinde, küresel finansal piyasalardaki gerilimin bir ölçüde giderildiği, oynaklıkların azaldığı ve iyimserliğin arttığı gözlenmektedir. 2009 yılı Mayıs ayı itibarıyla uluslararası borsa endekslerinde yaşanan yükselişler ve risk primlerindeki düşüşler, bu iyimser havanın göstergeleri olarak değerlendirilmektedir. Bütün bunlara rağmen, küresel krizin çıkış noktası olan ABD ve Avrupa bankacılık sistemlerindeki sorunların tam olarak giderilememesi nedeniyle oluşan güven kaybı ve kredi kanallarının hala sağlıklı çalışmaması neticesinde, finansal piyasaların kriz öncesi etkinliğinden oldukça uzak olduğu gözlenmektedir. Bu kapsamda bir çok uluslararası kuruluş, dünya geneli için 2009 yılı büyüme beklentilerini belirgin ölçüde düşürmüştür. Beklentilerin tekrar olumluya dönerek küresel bazda büyüme sürecine geçilebilmesi, öncelikle kredi kanallarındaki aksaklık ile küresel ekonomik durgunluk arasındaki birbirini besleyen sürecin sona erdirilmesine bağlıdır.

Ekonomilerde görülen belirgin yavaşlamaya bağlı olarak enerji ve emtia fiyatlarının düşmesi, 2009 yılı ilk çeyreğinden itibaren, gelişmiş ülkelerde enflasyon kaygılarının yerini deflasyon kaygılarına bırakmasına neden olmuştur. Ülkemizde ise enerji ve emtia fiyatlarındaki düşüşün yanı sıra iç ve dış talep daralmasının da katkısıyla, enflasyondaki gerileme sürmektedir. Önümüzdeki dönemde, küresel ekonominin istikrara kavuşmasının zaman alacağı da göz önünde bulundurulduğunda, enflasyondaki aşağı yönlü hareketin devam etmesi beklenmektedir.

Küresel kriz nedeniyle uluslararası sermaye hareketlerinde düşüş yaşanması, dış finansmana bağımlı ülkeler açısından endişelere neden olmuştur. Ülkemizde, enerji fiyatlarındaki düşüş ile iç ve dış talepteki yavaşlamaya bağlı olarak ithalatın ihracattan daha hızlı azalması sonucu cari açık belirgin ölçüde daralmış ve dış finansman ihtiyacı azalmıştır. Cari açığın kısa vadede aşağı yönlü eğilimini sürdürmesi beklenmektedir.

Küresel krizin ülkemize yansımaları birlikte, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH), 2008 yılının son çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre daralmış ve bu daralmaya bağlı olarak GSYH büyüme hızı, 2008 yılının tamamı için düşüş göstermiştir. 2009 yılında ise ekonominin

daralacağı beklenmektedir. Bu durum, merkezi bütçenin hem gelir hem de harcama tarafını olumsuz olarak etkilemektedir. Bir yandan ekonomik aktivitedeki daralmaya bağlı olarak vergi gelirleri düşerken, diğer taraftan iç talebi canlandırmak için alınan mali önlemler giderleri artırmaktadır. Bu nedenle bütçe açığı belirgin bir artış eğilimine girmiştir.

İçinde bulunduğumuz ekonomik konjonktürde, bütçe açığının artması tüm dünyada yaşanan bir olgudur. Kamu kesiminin mevcut borç yapısı, dengeleyici maliye politikası uygulamak için sınırlı da olsa bir miktar manevra alanı sunmaktaysa da, ülkemizde kamu kesimi borcunun ortalama vadesinin halen kısa ve finansal derinliğin görece düşük olduğu unutulmamalıdır. Uygulanan genişleyici maliye politikasından beklenen verimin alınabilmesi için, orta vadede mali disiplinden taviz verilmeyeceğinin somut bir biçimde ortaya konmasının büyük önem taşıdığı değerlendirilmektedir.

Son yıllarda, hanehalkının finansal yükümlülüklerinin GSYH'ye oranı artmakla birlikte, halen birçok ülkeye kıyasla düşük seviyededir. Buna ilave olarak hanehalkı yükümlülüklerinin değişken faizli ve dövizle endeksli kısmının sınırlı olması, görece olarak hanehalkının ekonomik konjonktürdeki olumsuz gelişmelerden daha az etkilenmesini sağlamaktadır. Hanehalkı borçluluğunun bu yapısı, krizin ülkemiz üzerindeki olumsuz etkilerini de sınırlandırmıştır. Öte yandan, ekonomik aktivitedeki yavaşlama ve artan işsizlik oranına bağlı olarak, önümüzdeki dönemde hanehalkının yükümlülüklerini geri ödemede zorluklar yaşaması olasıdır.

Kredi koşullarının sıkılaşması ile birlikte bireyler, beklendiği gibi, kredi kartlarını daha yoğun bir biçimde kredi aracı olarak kullanmaktadır. Kredi kartı faizlerinin tüketici kredilerine göre daha yüksek olduğu göz önüne alındığında, bu durum hanehalkının kırılganlığını artırmaktadır. Çeşitlenen ve karmaşıklaşan finansal hizmet ve ürünlerin amacına uygun kullanılması ve bireylerin yatırım ve tasarruf kararlarını bilgi sahibi olarak vermelerini sağlamanın önemi giderek artmaktadır. Bu çerçevede, finansal farkındalık oluşturulmasını teminen finansal eğitim konusuna özel önem ve öncelik verilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

2008 yılında firmaların satış gelirlerindeki artışa rağmen, kârlılıkları düşmüştür. Kârlılığın düşmesi esas itibarıyla, kur ve faizlerdeki yukarı yönlü hareketler nedeniyle finansman maliyetlerinin yükselmesinden kaynaklanmıştır. Bu durum, Bankamızca çeşitli defalar ifade edildiği gibi, uygulanan dalgalı kur rejiminde döviz kurunda oluşabilecek yukarı yönlü hareketlerin, döviz geliri olmadığı halde yabancı para cinsinden borçlanan firmaların taşıdığı kur riskinin mali bünyelerini bozacağına somut bir göstergesidir.

Krizin ülkemize yansımalarını sınırlandırmak amacıyla uygulanan dengeleyici para ve maliye politikalarının, hem kredi kanalındaki tıkanıklığı bir ölçüde gidermesi hem de genel olarak beklentilerdeki bozulmayı azaltması beklenmektedir. Diğer yandan finansmanı kolaylaştırmaya yönelik kaynak sağlama çalışmalarının da firmaların mali durumundaki bozulmayı bir ölçüde iyileştireceği düşünülmektedir. Nitekim, 2008 yılı Eylül ayından itibaren reel kesimde yaşanmakta olan olumsuz gelişmelerin, 2009 yılının ilk aylarından itibaren yerini sınırlı da olsa olumlu yönde bir değişime bırakmakta olduğunun işaretleri gözlenmektedir.

Bankacılıkta küresel düzeyde yaşanan sıkıntılara rağmen, Türk bankacılık sektörü, 2001 krizinden sonra kararlılıkla uygulanan reformlar sayesinde, güçlü yapısını korumaktadır.

Bir yandan küresel piyasalarda yaşanan krizin etkisiyle bankacılık sektörünün yurtdışından fonlama imkanlarının daralması ve bu kaynakların maliyetlerinin yükselmesi ile sorunlu kredilerin artmasının yarattığı tedirginlik nedenleriyle kredi arzının azalması, diğer yandan

yavaşlayan ekonomik aktiviteye bağlı olarak kredi talebindeki düşüş, 2008 yılı son çeyreğinden itibaren kredi hacminde azalışa neden olmuştur. Bununla birlikte, son dönemde küresel risk algılamalarında gözlenen olumlu gelişmeler ve para politikası faiz oranlarındaki indirimlerin yurt içi piyasa faizlerine yansımaları sonucunda kredilerde sınırlı da olsa bir toparlanma görülmeye başlanmıştır.

Öte yandan, tahsili gecikmiş alacaklar (TGA) artmaya devam etmektedir. Firmalar içinde KOBİ'lerin TGA'larının artışının diğerlerine göre daha hızlı olması, krizin KOBİ'ler üzerindeki etkilerinin daha derin olduğuna işaret etmektedir. Firmaların borç ödeme kapasitesindeki düşüş ve işsizlik oranındaki yükselişin önümüzdeki dönemde de TGA'larda artışa neden olabileceği, ancak, bankacılık sektörünün mali bünyesinin bu artışları karşılayacak seviyede olduğu görülmektedir.

Son küresel kriz bankalararası piyasalardan fonlanan bankaların mali yapısının ne denli kırılabilir olduğunu göstermiştir. Ülkemiz bankacılık sektörünün en önemli kaynağının mevduat olması, yüksek oynaklık gösterebilen toptan fonlama kaynaklarına bağımlılığın sınırlı kalmasını sağlamıştır. Bu durum ve likidite rasyolarının yasal sınırların oldukça üzerinde olması, likidite riski açısından olumlu gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. Diğer taraftan, küresel finans piyasalarında risk algılamalarındaki bozulma ve güven kaybı nedeniyle ortaya çıkan likidite sıkışıklığı azalmış olmakla birlikte, Bankamız, piyasalarda likidite sıkışıklığı yaşanmaması ve kredi piyasalarının etkin bir şekilde çalışmasının sürdürülmesi amacıyla gerekli tedbirleri almaya ve piyasa likiditesini yakından izlemeye devam etmektedir.

Bankacılık sektörü kur riski taşımama eğilimini sürdürmektedir. Sektörünün bilanço içindeki açık ve bilanço dışındaki fazla pozisyonunun seviyesi, uluslararası likidite koşullarına bağlı olarak azalmakla birlikte, 2009 yılı Mart ayından itibaren tekrar artış eğilimine girmiştir.

2008 yılı sonu itibarıyla bankacılık sektörünün net kârı, esas itibarıyla takipteki alacaklar provizyonundaki artış nedeniyle bir önceki yıl sonuna göre azalmıştır. 2009 yılının ilk çeyreğinde ise bankacılık sektörünün kârında önemli bir artış gözlemlenmektedir. Bu gelişmede, esas itibarıyla, mevduat faizlerindeki hızlı düşüşe rağmen, kredi faizlerinin aynı hızda inmemesi sonucu artan net faiz geliri etkili olmuştur. Ekonomik aktivitenin finansmanının sağlanmasında hayati öneme sahip olan bankacılık sektörünün artan kârlılık sayesinde özkaynak yapısının güçlenmesi, aracılık fonksiyonunu etkin bir şekilde yerine getirmesine katkı sağlayacaktır.

Sektörün sermaye yeterliliği rasyosu, 2009 yılının ilk çeyreğinde gerek özkaynakların artışı ve gerekse aktiflerin kompozisyonunun bir ölçüde kredilerden menkul kıymetler portföyüne kayması nedeniyle, risk ağırlıklı aktiflerin artış hızının yavaşlaması sonucu yükselmiş olup, yasal sınır ve hedef rasyonun üzerindeki seviyesini korumaktadır. Yapılan senaryo analizleri, bankacılık sektörünün sermaye yapısının çeşitli şoklar sonucunda oluşabilecek zararları karşılayabilecek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Son zamanlarda sermaye yeterliliğinin sağlam bir göstergesi olarak uluslararası arenada ön plana çıkan maddi özkaynaklar, ülkemiz bankacılık sektöründe oldukça yüksek seviyededir.

Bankacılık sektörünün sağlamlığının bir göstergesi olarak izlediğimiz Finansal Sağlamlık Endeksi, 2008 yılı içinde dalgalı bir seyir izlese de yıl sonunda yükselerek 2007 yılı sonu değerini almıştır. 2009 yılının ilk çeyreğinde ise endeksin, 2008 yılı sonuna göre kârlılık ve sermaye yeterliliği alt endekslerindeki yükselişe bağlı olarak artış göstererek, olumlu seviyesini koruduğu görülmektedir.

Finansal piyasalardaki işlem hacminin artması, etkin ve güvenilir bir ödeme sisteminin varlığını gerekli kılmaktadır. Ödeme sistemlerinin sağlıklı ve etkin çalışması para politikası uygulamalarına ve genel olarak da finansal istikrara katkı sağlamaktadır. Finansal sistemde istikrarı sağlayıcı tedbirleri almaktan sorumlu olan Bankamız, ödeme sistemlerinden kaynaklanabilecek ve finansal sistemin istikrarını bozabilecek riskleri en aza indirmek için gerekli önlemleri almıştır. Bu çerçevede, son dönemde finansal piyasalarda yaşanan dalgalanma sürecinde ödeme sistemlerinden kaynaklanan herhangi bir sorun yaşanmamıştır.

Finansal istikrarın sürdürülmesi, taviz verilmemesi gereken bir politika önceliğidir. Tüm dünyayı etkisi altına alan krizin en az zararla atlatılabilmesi için, hem küresel düzeyde hem de ülkemizde gerekli tedbirler alınmaktadır. Bu çerçevede, Bankamız şu ana kadar olduğu gibi bundan sonra da küresel krizin ülkemiz ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerini asgari seviyede tutmak için gerekli tedbirleri almaya devam edecektir. Bununla birlikte, finansal ve ekonomik istikrar içinde yeniden sürdürülebilir büyümeye geçiş için, Avrupa Birliği'ne uyum ve yakınsama sürecinin devam ettirilmesi, mali disiplinin kalitesini ve verimliliği artırmaya yönelik yapısal reformlar konusunda kararlılık gösterilmesi önem arz etmektedir.